

MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA DE ȘTIINTE ȘI TEHNOLOGIE POLITEHNICA
BUCUREȘTI – CENTRUL UNIVERSITAR PITEȘTI
FACULTATEA DE TEOLOGIE, LITERE, ISTORIE ȘI ARTE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOLOGIE

ANALIZA CRITICĂ A DISCURSULUI ÎN
PERCEPȚIA DISCURSULUI DIPLOMATIC: O
ABORDARE TEORETICĂ

Conducător de doctorat

Conf. univ. dr. habil. Constantin Manea

Student-doctorand

Ahmed Jassim Khudayir AL Zerkani

PITEȘTI

2024

REZUMAT

Gestionarea de către UE a relațiilor geopolitice cu țările vorbitoare de limbă arabă ridică probleme de putere și diplomație, în special în lumina *Primăverii arabe* și a conflictelor cu *Daesh*, care au condus la evoluții complexe. Deși *Primăvara arabă* a declanșat proteste pro-democrație în țările din Orientul Mijlociu și Africa de Nord (MENA), efectele sale asupra viitoarelor relații geopolitice au arătat că felul în care evenimentele politice au fost mediatizate poate sugera că înlăturarea regimurilor dictatoriale ar duce la apariția unor state neguvernabile.

Discursul diplomatic este descris de diverși cercetători ca o formă de discurs politic utilizat pentru a exprima opinii și a propune poziții și idei cu privire la diverse probleme politice. Conceptul de discurs diplomatic cuprinde trei elemente principale: (1) limbajul utilizat de diplomați în comunicările lor verbale și scrise, (2) termenii specializați care au fost integrați în jargonul diplomatic de-a lungul timpului și (3) capacitatea de a utiliza un limbaj subtil și prudent pentru a transmite mesaje directe fără a ofensa sau a încălca normele de etichetă (Pimentel și Panke 2020).

Obiectivul principal al acestei teze este de a analiza diverse discursuri și declarații diplomatice din sfera diplomatică europeană, utilizând metode critice asociate CDA. Studiul urmărește să atingă două obiective: (1) să recunoască tehnicile persuasive utilizate în discursurile diplomatice și (2) să determine dacă diplomații influențează anumite ținte. De asemenea, studiul urmărește să sublinieze importanța subiectului examinat (discursurile diplomatice și percepția lor în societățile europene). Acesta prezintă scopul și obiectivele cercetării, precum și rezultatele anticipate. Teza examinează mai multe declarații/texte și discursuri din arena diplomatică a țărilor arabe utilizând metode critice asociate CDA, cu scopul de a descoperi mecanismele prin care diplomații sunt capabili să convingă/manipuleze ținte specifice. Acest scop poate fi exprimat sub forma unor întrebări:

Î1. În ce fel a fost utilizată și abuzată comunicarea diplomatică în timpul întâlnirilor diplomatice?

Î2. Modul în care conotațiile ideologice apar în discursurile diplomatice este evident prin modelele lingvistice utilizate, evidențiind importanța ambiguității sau a ambiguității în formularea afirmațiilor epistemologice cu consecințe existențiale?

Î3. În ce mod i-au abilitat eventual anumite forme de comunicare organizată pe diplomații studiați să îi convingă sau să îi influențeze pe liderii din Orientul Mijlociu?

Cadrul teoretic general al acestui studiu se bazează pe cercetarea calitativă, folosind o trecere în revistă a literaturii narative pentru a explora utilizarea corectă și utilizarea greșită a discursului diplomatic în sesiunile diplomatice. Analiza critică a discursului (CDA) constituie baza principală a acestei lucrări propuse ca teză de doctorat. Analiza critică a discursului implică descoperirea implicațiilor subiacente prezente în comunicarea scrisă și vorbită. Această metodă investighează modul în care utilizarea limbajului perpetuează structurile de putere, clasificările societale și sistemele de credințe. Analiza critică a discursului consideră limbajul ca un tip de activitate specifică unor comunități și abordează studiul comunicării din punctul de vedere al teoriei critice (Norman Fairclough 1989; Chilton 2005; Wodak 2001, 2005, 1999; Van Dijk 1978, 2001; Wodak și Mayer 2001).

Cadrul teoretic se bazează pe teoria actorului-rețea (ANT) și pe teoria poststructuralistă a relațiilor internaționale (RI), întrucât conceptele sale provin din aceste surse.

- Afirmația inițială a relațiilor internaționale (RI) poststructuraliste este că discuțiile privind politica internațională se bazează pe concepte precum politica externă și suveranitatea. Principiul esențial al IR este de a demonstra modul în care eurocentrismul modelează discursul politic atunci când actorii presupun că unitatea poate fi obținută doar prin realizarea sau impunerea unui *brand* național.
- Perspectiva conceptuală oferită de teoria actorului-rețea (ANT) examinează modul în care discursurile diplomatice pot modela caracteristicile mediilor postpolitice. ANT presupune că problemele politice rezultă din interacțiunile dintre actori în cadrul unor rețele construite social, în care aceștia se folosesc de resurse pentru a urmări obiective de stabilitate în diverse medii.

Discursurile care formează materialul de analiză din conținutul tezei au fost extrase din următoarele surse:

1. Corpusul a fost selectat din trei discursuri diplomatice rostite de diplomați ai Uniunii Europene (UE) care vizau segmente de public arabe, direct sau indirect. Aceste discursuri au fost rostite de înalții reprezentanți ai Uniunii Europene pentru afaceri externe și politica de securitate. Primul discurs este rostit de *Josep Borrell* (Borrell, 2022) în fața

Academiei Diplomatice Europene. Al doilea discurs a fost ținut de *Federica Mogherini* (Mogherini, 2019) în fața Parlamentului European în 2019. Al treilea discurs este al lui *Catherine Ashton* (Ashton, 2014) în fața Parlamentului European în 2014 și se referă în special la evenimentele care s-au înregistrat în cadrul Primăverii arabe și în Ucraina.

2. Revista *Diplomat* poate fi utilă pentru investigarea modului în care discursurile diplomatice promovează în mod obișnuit neoliberalismul ca un cadru economic capabil să acopere diferențele de politică externă dintre UE și țările vorbitoare de limbă arabă.

Constatările din capitolul trei au implicații metodologice care demonstrează necesitatea unor analize tematice pentru a testa ipoteza centrală. Atunci când diplomații și liderii de politică externă ai UE afirmă că reprezintă interese democratice mai largi, limbajul pe care îl folosesc dezvăluie o legătură discursivă între actorii individuali și funcțiile structurale. Analiza datelor găsite în discursurile diplomatice adresate țărilor vorbitoare de limbă arabă de către membri ai comunității internaționale aduce în atenție patru aspecte tematice: (1) Discursurile care vehiculează puterea și diplomația în UE. (2) Jurnalismul ca modelator al opiniei publice. (3) Relația dintre politica externă și construirea identității naționale. (4) Gestionarea tensiunilor dintre actorii politici. Toate aceste patru probleme tematice prezintă și întrebări cu privire la relația dintre afirmațiile epistemologice, valoarea ontologică și meritele retorice. De asemenea, ele prezintă necesitatea de a clarifica ce intenționează membrii comunității internaționale.

Problemele majore relevante care privesc discursurile diplomatice ale membrilor Consiliului European au atras o atenție deosebită în timpul evenimentelor: (1) Crizele regionale, proliferarea armelor nucleare, problemele de securitate cibernetică, terorismul și schemele de finanțare ilegală. (2) Securitatea ONU prescrie în mod covârșitor soluția celor două state pentru Palestina. (3) Discursuri diplomatice care se concentrează pe obligațiile privind drepturile omului față de populația din Kurdistan care luptă pentru autonomie, independență și identitate națională. De exemplu, tensiunile dintre Qatar și Arabia Saudită care datează de la începutul anilor 2000 dezvăluie modul în care rivalitățile de lungă durată culminează printr-o criză diplomatică. Deși aceste tensiuni geopolitice au urmat retragerii ambasadei Riadului la Doha, ele ilustrează modul în care discursurile diplomatice reprezintă încercări de restabilire a relațiilor în rețea prin utilizarea unui limbaj care sugerează că pacea nu este posibilă fără o supraveghere adecvată a industriei de petrol și gaze. Cu toate acestea, alianțele dintre Qatar, Turcia și Siria dezvăluie în continuare modul în care tensiunile geopolitice își au rădăcina în căutarea puterii acolo unde

există regimuri autoritare. Întrucât aceste tensiuni reflectă nevoia actorilor politici de a controla partea leului dintr-o industrie extrem de profitabilă, ele oferă membrilor comunității internaționale și șansa de a ține discursuri diplomatice despre riscurile pe care le prezintă creșterea prețurilor la combustibili și energie.

Iată rezultatele cercetării din capitolul patru: Piața ideologică și reprezentarea Europei: *Grădina vs Jungla*, critica inițială: Juxtapunerea metaforică dintre „grădină” și „junglă” din discursul lui Borrell reprezintă stări contrastante ale societății și prezintă o interpretare puternică a poziției Europei în lume. Europa, conform metaforei „grădinii” folosită de vorbitor, simbolizează ordinea, armonia, prosperitatea și coeziunea în societate. Vorbitorul descrie Europa ca un spațiu bine cultivat, structurat și îngrijit, care reflectă echilibrul libertății politice, prosperitatea economică și coeziunea socială. Descrierea Europei ca *grădină* reflectă reputația acesteia. Vorbitorul subliniază perspectiva binară predominantă, caracterizând Europa ca o „grădină” (reprezentând ordinea, civilizația și prosperitatea) și restul lumii ca o „junglă” (reprezentând haosul, sălbăticia și lipsurile). Sugestia lui Borrell de a ne îndepărta de percepțiile polarizate este o reflectare a ideilor diplomatice poststructuraliste. Poststructuralismul ne încurajează să punem la îndoială narațiunile tradiționale și gândirea binară, cum ar fi dihotomia conform căreia Europa este o „grădină”, iar restul lumii este o „junglă”. În contextul identității Europei în politica globală, apelul vorbitorului de a reevalua narațiunile existente și de a căuta complexitatea, multiplicitatea și nuanțele ar putea fi interpretat ca o provocare directă la adresa narațiunilor înrădăcinate ale superiorității occidentale și etnocentrismului.

Mogherini subliniază că soluția coexistenței celor două state se bazează pe „realism”, „justiție” și „democrație”. Discursul lui Mogherini se bazează pe un set de convingeri privind „pacea”, „securitatea” și „justiția” atât pentru Israel, cât și pentru Palestina, prin intermediul unei soluții cu două state. Această convingere fundamentală modelează argumentația vorbitorului și ghidează inițiativele și acțiunile susținute de acesta. Ca urmare, soluția celor două state este prezentată ca fiind cel mai viabil rezultat pentru dezvoltarea atât a israelienilor, cât și a palestinienilor. În același timp, vorbitorul sugerează că până în prezent nu s-a propus nicio alternativă credibilă la conceptual coexistenței celor două state.

Discursul lui Ashton începe cu o examinare a pătratului ideologic prezent în discurs. Este analizată distincția dintre „noi” și „ei”, împreună cu ipotezele epistemologice fundamentale reflectate prin exprimarea de către Ashton a strategiilor de dezvoltare durabilă. Se analizează

modul în care opoziția binară dintre „noi” și „ei” este utilizată pentru a construi o narațiune care poziționează UE ca o entitate călăuzitoare și de susținere, consolidând o dinamică a puterii care poate avea nuanțe subiacente de eurocentrism.

Analiza datelor a aplicat teoria poststructuralistă a RI și teoria actor-rețea pentru a demonstra modul în care discursurile diplomatice prezintă țările vorbitoare de limbă arabă drept o amenințare la adresa intereselor hegemonice occidentale. Aceste interese cuprind implicații politice, economice și materiale, dezvăluind modul în care reprezentanții statelor membre ale UE aderă la o perspectivă neoliberală care desconsideră minoritățile etnice și promovează recomandări de sus în jos pentru dezvoltarea infrastructurilor. De asemenea, discursurile diplomatice influențează organizațiile media pentru a pune accent pe informațiile pe care părțile interesate consideră că publicul ar trebui să le cunoască. În plus, datele au evidențiat patru probleme tematice majore, care au implicații semnificative pentru abordarea nevoilor minorităților etnice din Palestina și Kurdistan. Acesta a ilustrat faptul că abordarea lingvistică nu reflectă cu exactitate realitatea oamenilor care suferă de pe urma consecințelor discursurilor hegemonice occidentale. Pe de altă parte, datele au indicat că reprezentanții comunității internaționale se bazează pe o formă mai subtilă de excepționalism exprimată în limbajul diplomatic. Deși discursurile transmit cele mai bune intenții ale liderilor statelor membre ale UE, acestea conduc adesea la rezultate egoiste, în special atunci când țările vorbitoare de arabă sunt conduse predominant de lideri autocratici care dispun de resurse abundente.